

Arengukava koostamise protsess. Kaasamine.

Viljandimaa arengustrateegia koostamiseks moodustas Viljandimaa Omavalitsuste Liidu vanemate kogu 20.01.2021 oma otsusega nr 3 juhtrühma koosseisus:

1. Reet Alev – Viljandi linnavalitsuse linnaarengu peaspetsialist
2. Indrek Talts – Viljandi vallavalitsuse projektispetsialist
3. Erki Heinaste – Põhja-Sakala vallavalitsus arendusspetsialist
4. Dmitri Orav – Mulgi vallavalitsuse abivallavanem, arendusvaldkonna juht
5. Elmo Puidet – Viljandimaa Arenduskeskuse juhataja
6. Mihkel Servinski – Statistikaameti rahvastiku- ja sotsiaalstatistika osakonna juhtivanalüütik
7. Mati Toomsalu – Viljandimaa Omavalitsuste Liidu tegevdirektor

Juhtrühm leidis, et 2018. aastal vastuvõetud ja aastal 2022 kehtivas Viljandimaa arengustrateegias sõnastatud Viljandimaa väärtused, visioon ja strateegilised arengusuunad ei ole vananenud ja nende sisuline kapitaalremont pole põhjendatud. Leiti, et põhjendatud on sõnastuse mõningane täpsustamine, oluliste tegevussuundade ja mõõdikute ülevaatamine ning Viljandimaa arengustrateegia tugevam sidumine Eesti arengu üldiste eesmärkidega, mis sõnastatud eelkõige strateegias Eesti 2035. Juhtrühm leidis, et kui rohkem kui aastakümneks sõnastatud strateegia põhiseisukohad vajavad iga paari aasta pärast ümbersõnastamist, siis pole sisuliselt tegemist strateegiaga vähemalt mitte õnnestunud strateegiaga. Välja arvatud muidugi juhul kui keskkond, milles strateegia toimima peab, on kardinaalselt muutunud.

Eraldi rõhutas juhtrühm, et Viljandimaa kõige olulisem ülesanne on Eesti Vabariigi põhiseaduses seatud Eesti riigi peamise ülesande eesti rahvuse, keele ja kultuuri kestmise tagamine läbi aegade isegi juhul, kui vabariiklikes strateegiates see eesmärk tagasihoidlikult seatud on.

Kõige olulisemaks peeti tööd uue strateegia tegevuskavaga.

Detsembris 2022 – mitte veel jaanuaris 2022, mil paljud kriisid olid õhus, kui püsis lootus, et need ei eskaleeru – peab ütleva, et Viljandimaad ümbritsev keskkond on oluliselt muutunud. Küsimusele, kas sellest tulenevalt tuleks korrigeerida ka maakonna põhiväärtusi, visiooni ja strateegilisi arengusuundi, ei saa üheselt vastata. Täiesti tõenäoline on, koostatud tegevuskava tuleb järgmisel aastal põhjalikult üle vaadata. Selle võimalusega on arvestatud. Oluline on tähele panna, et kui maailmas toimunud üliolulised muudatused kajastuvad 2023. aasta Eesti riigieelarves, siis Eesti strateegilistesse üldistesse dokumentidesse muudatusi sisse viidud ei ole. Viljandi maakond peab end Eestimaa osaks ja lähtub oma strateegia kavandamisel jätkuval Eesti Vabariigi strateegilistest dokumentidest.

Viljandimaa arengustrateegia valmib tihedas sisulises koostöös riigihaldusministri haldusala spetsialistidega. Töö käigus on Viljandimaa arengustrateegia saanud pigem positiivset tagasisidet. Viljandimaa arengustrateegia koostajad on nõus, et maakonna arengustrateegia võiks olla tihedamalt seotud üleriigiliste valdkondlike strateegiatega. Viljandimaale on valdkondlikest arengustrateegiatest ühed olulisemad rahvastiku arengustrateegia ja regionaalarengu strateegia. Kahjuks ei olnud neid strateegiaid olemas veebruaris 2022 ja pole olemas ka detsembris 2022. Keeruline on arvestada asjadega, mida pole olemas.

Esialguses tagasisides Viljandimaa arengustrateegiale on öeldud, et oodatakse konkreetsete ootuste sõnastamist riigile. Viljandimaa ootused riigile on:

- Selged sõnumid riigi piirkondlikuks arenguks koos konkreetse tegevuskavaga, mis arvestavad kohalike omavalitsuste ettepanekutega ilma märkimisväärse bürokraatiata;
- Ettevõtluskeskkonna arendamine: transpordiühenduste, energiavarustuskindluse ja kaasaegse andmesidevõrgustiku tagamine igas Eesti piirkonnas või siis selgelt väljaöelduna, mis piirkonnas seda teha ei kavatseta
- Riigi strateegiliste tegevuste järjepidevus. Näiteks vältida olukorda, kus ühel aastal on kampaania riigiasutuste Tallinnast väljaviimiseks ja ülejärgmisel toimub nende Tallinnas taaskoondamine.
- Riiklik tellimus riikliku statistika tootmiseks mahus, mis võimaldab teadmispõhiselt kavandada kohalike omavalitsuste arengut ja jälgida seatud eesmärkide täitmise käiku.

Viljandimaa arengustrateegia koostamine.

Kõige üldisemas plaanis tähendab Viljandimaa arengustrateegia koostamine Viljandimaa kohalike omavalitsuste, Viljandimaal tegutsevate riigiasutuste, Viljandimaa ettevõtjate ja Viljandimaa kodanikuühiskonna mõtete, arvamuste ja ettepanekute kogumist, läbitöötamist ja strateegiaks sõnastamist. Koostamisprotsessi toetamiseks, otsustamise lihtsustamiseks viiakse läbi uuringuid ja töötatakse läbi kättesaadav riiklik statistika. Protsess lõpeb strateegia heakskiitmisega Viljandimaa kohalike volikogude poolt.

Arvamuste kogumine Viljandimaa arengustrateegia sisu kohta algas 21. jaanuaril 2022 mõttetalgutega „30 hullu ideed Viljandimaa edasiseks toimimiseks“.

Arvamuste edasine kogumine toimus kahel viisil. Esmalt esitati paljudele Viljandimaa asutustele ja organisatsioonidele küsimus, mida nende arvamuse kohaselt tuleks kehtivas maakonna strateegias muuta ja millised tegevused tuleks kindlasti lülitada maakonna strateegia tegevuskavva.

Küsimuse esitamise meetodiks valiti otsekohtumised asutuste ja organisatsioonide esindajatega, mille käigus oli võimalik tutvustada maakonna arengustrateegia eesmärke ja struktuuri ning üleskerkinud ideid ka koheselt arutada. Kohtumiste eesmärgiks oli anda asutustele ja organisatsioonidele võimalus oma oluliste teemade viimiseks maakonna arengustrateegiasse ja selle tegevuskavva ning kaasa rääkida maakonna arengustrateegia üldpildi kujundamises. Ettepanekuid oodati peale vestlust kirjalikult, aga nende esitamine jäeti põhimõtteliselt vabatahtlikuks, otsest survet ettepanekute tegemiseks ei avaldatud.

Kohtumised olid kindlasti kasulikud. Eesitati mitmeid mõtteid, mis tõenäoliselt ilma kohtumisteta oleksid strateegiast välja jäänud. Samuti aitasid kohtumised strateegia koostajatel paremini tajuda tegelikku olukorda maakonnas. Kahjuks sai taas kinnitust asjaolu, et veendumus maakonna strateegia võimalustesse olukorda sisuliselt muuta ei ole eriti suur: sisulised otsused tehakse enamasti Tallinna „silotornides“ ja maakonnastrateegiatega arvestatakse otsuste tegemisel minimaalselt. Maakonna kohalike omavalitsuste poolt sellist suhtumist ei olnud, aga ettevõtjate puhul oli sarnane suhtumine valdav.

Aga lootus sureb viimasena. On igati tervitatav riigihaldusministri haldusala poolt algatatud initsiatiiv tuua „silotornid“ ja Eesti piirkonnad sisuliselt ühise laua taha.

Kohtumistel koostatud mõtted analüüsiti ja enamasti viidi maakonna arengustrateegiasse ka sisse.

Kohtumistel selgus, et noorsootöö, kultuuritöö ja hariduse valdkondade esindajad leidsid, et vajalik oleks sõnastada valdkonna oma strateegia. Maakonna arengustrateegia koostamise juhtrühma seisukoht on, et valdkonna sisemisest vajadusest tulenev valdkonna arengustrateegia koostamine valdkonna juhtide ja aktivistide initsiatiivil, on toetamist vääriv idee. Valdcondlikud arengustrateegiad võiksid olla maakonna arengustrateegia lisad, et maakonna strateegiate omavaheline sidusus suurem oleks.

Valdkondlike arengustrateegiate koostamise mõtte esitajad rõhutasid, et strateegiate koostamise üks positiivne tulemus on kindlasti omavaheline kokkusaamine ja valdkonna probleemide sõnastamine ning probleemidele lahenduste otsimine.

Kogemused valdkonna arengustrateegia loomiseks on Viljandi maakonnas värskest olemas. Paralleelselt maakonna strateegia loomisega loodi ka Viljandimaa tervisestrateegia. Strateegia loomist organiseerisid valdkonna asjatundja Elo Paap ja Viljandimaa Omavalitsuste Liidu poolt Kärt Russak. Loodud oli strateegia loomise juhtrühm ning aruteludesse kaasati lai seltskond teemaga seotud inimesi. Näiteks toimusid mitmed arutelud maakonna haridusametuste hoolekogude esindajatega.

Viljandi maakonna arengustrateegia juhtrühma seisukoht on, et maakonna iga elaniku, iga asutuse, iga organisatsiooni, iga ettevõtja käest pole mõistlik otse arvamust maakonna arengustrateegia kohta küsida, aga neil kõigil peab olema soovi korral võimalus oma arvamust avaldada ja oma ettepanekuid teha. Võimalus antakse materjalide avalikustamise ja teadaandmise kaudu, et avaldatud materjalide kohta oodatakse arvamusi ja ettepanekuid. Järgnev on loetelu selle kohta tehtust:

- Materjalid on avalikustatud Viljandimaa Omavalitsuse Liidu kodulehel.
- Materjalid on avalikustatud Viljandimaa kohalike omavalitsuste kodulehtedel.
- Viljandi valla arengukava koostamise mõttekojas 9. mail 2022 tutvustati Viljandimaa arengustrateegia koostamist ja anti ülevaade Viljandimaa probleemidest.
- Viljandi Valla Teataja 2022. aasta oktoobrikuu numbris ilmus artikkel „Oodatakse ettepanekuid Viljandimaa arengustrateegiasse. Ka Viljandi valla elanikel“
- Viljandi Linna
- Ajalehes „Sakala“ ilmus 27. oktoobril 2022 strateegia avalikustamise ja strateegiasse muutmissettepanekute tegemise võimalikkuse kohta.
- Ajalehes „Sakala“ ilmus 17. novembril 2022 Marko Suurmägi intervjuu Mihkel Servinskiga „Ekspert: kasutuna tunduvad strateegiad on ühiskondliku kokkuleppe vundamendid.“

Seadusest tulenevalt lõpeb Viljandimaa arengustrateegia koostamine strateegia arutamise ja heakskiitmisega Viljandimaa kohalikes volikogudes.

Koostöö maakonna arengustrateegia koostamisel on ülioluline ja mitte ainult maakonna sisene koostöö. Mitte kõige positiivsemast koostööst „silotornidega“ oli eespool juttu. Kindlasti on aga positiivne koostöö teiste maakondade arengustrateegiate koostajatega. Riigihaldusministri haldusala spetsialistide poolt korraldatud koolitused, infopäevad ja MARO-de vahelised mõttevahetused aitavad koostada paremat Viljandimaa maakonna arengustrateegiat. Olulised on ka kahepoolsed kontaktid. Viljandimaa on eriti tänulik Pärnumaa, Raplamaa ja Võrumaa maakonna strateegia koostajatele vastuvõtmise ja sisukate mõttevahetuste eest.

Läbi viidud uuringud, koostatud materjalid

- Statistiline ülevaade Viljandi maakonna arengust aastatel 2015-2020
- Viljandimaa rahvastikuprognosis
- Kvaliteetse huvihariduse korraldamise perspektiiv Viljandimaal